

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Особливістю аграрного сектору країни є те, що він нині знаходиться в процесі становлення. В Україні було здійснено реформування відносин власності на землю та засоби виробництва. Внаслідок реалізації аграрної і земельної реформи за станом на 1 січня 2010 р. в Миколаївській області при існуванні 39250 суб'єктів господарювання, з яких 6199 аграрних підприємств [3].

Суб'єктам аграрного виробництва потрібно займатися інноваційною діяльністю, у тому числі в зовнішньоекономічній сфері, оскільки створення аграрних інноваційних підприємств може не тільки забезпечити виробництво сільськогосподарської продукції з використанням високих технологій, але й передбачає можливість отримати податкові пільги, встановлені законодавством.

Огляд останніх досліджень. Найчастіше здійснюваними видами зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі є, безумовно, експорт та імпорт товарів, робіт, послуг, створення спільних підприємств, міжнародна кооперація. Щодо режиму експорту, то держава, як правило, намагається його заохочувати і підтримувати. Проте, у деяких випадках, якщо на внутрішньому ринку відчувається дефіцит певних видів сільськогосподарської продукції, держава впроваджує вивізні (експортні) мита, встановлює режим ліцензування та квотування. Здійснення бартерних (товарообмінних) операцій на зовнішньому ринку щодо сільськогосподарської продукції, яка підпадає під режим ліцензування чи квотування, регулюється. Положенням про порядок реалізації на зовнішньому ринку сільськогосподарської продукції, затвердженим наказом Мінекономіки, МЗЕЗ, Держмиткому від 18 січня 1994 р. № 37-19-1-12/314. Особливий режим експорту й вивізні мито на живу худобу та шкіряну сировину впроваджені в Україні згідно із Законом України від 7 травня 1996 р. "Про вивізні (експортні) мито на живу худобу та шкіряну сировину", та на насіння олійних культур, згідно із Законом України від 10 вересня 1999 р. "Про ставки вивізних (експортних) мита на насіння деяких видів олійних культур".

Аграрно-правовий інститут імпорту сільськогосподарської продукції є більш складним, ніж інститут експорту, позаяк передбачає особливе правове регулювання згідно із Законом України від 17 липня 1997 р. "Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції". Останній визначає тарифне й нетарифне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції. При ввезенні сільськогосподарської продукції в Україну не дозволяється відстрочення сплати мита та податку на додану вартість, а також звільнення від сплати мита осіб, які мають пільги щодо його сплати. Відповідно до Закону впроваджуються сезонні ввізні мита на окремі категорії сільськогосподарської продукції. Їх розмір встановлюється у подвійному розмірі пільгових ставок на цю продукцію згідно з Митним тарифом України, затвердженим Законом України від 5 квітня 2001 р. "Про митний тариф". Сезонні мита діють протягом строку збирання і закладення на зберігання аналогічної вітчизняної сільськогосподарської продукції. Вони вважаються винятком із преференційних або пільгових режимів, у тому числі з правочинів про вільну торгівлю, митні союзи, виробничу кооперацію та інших подібних міжнародних правочинів, якщо це передбачено ними.

Виклад основного матеріалу. Нетарифне регулювання імпорту продукції тваринництва здійснюється шляхом встановлення щорічних квот на її ввезення. Квоти поточного року діють до дня проведення аукціону з їх продажу на наступний рік та поширюються на імпортні поставки продукції тваринництва з усіх країн. При цьому сільськогосподарська продукція, що підлягає квотуванню, не звільняється від обкладання

ввізним (імпортним) митом. Квоти вважаються винятком із преференційних або пільгових режимів, зокрема з правочинів про вільну торгівлю, митні союзи, виробничу кооперацію та інших подібних міжнародних правочинів, якщо це передбачено останніми.

Серед європейських країн за рівнем забезпеченості сільськогосподарськими угіддями Україна посідає друге місце. В Україні частка сільськогосподарських угідь у загальній структурі земель становить 70%, орних земель – понад 55%.

Одночасно в процесі реформування не була напрацьована ефективна стратегія розвитку аграрних перетворень. Аграрна реформа не завжди проводилась з необхідним вивченням та прогнозуванням можливих наслідків та результатів. Не були чітко окреслені пріоритети розвитку та методи їх досягнення, визначені найбільш ефективні механізми та заходи державної підтримки сільськогосподарського виробництва. Набуття селянами приватної власності на землю та засоби виробництва не було підкріплене створенням необхідних ринкових механізмів та інфраструктури, сприятливого економічного середовища для сільськогосподарських товаровиробників.

Важливою складовою частиною ринкової інфраструктури, нарівні з фінансово-кредитною, маркетинговою та інформаційною, є система управління аграрними підприємствами.

Сільськогосподарське виробництво - одне з найбільш ризикованих видів господарської діяльності. На його результати впливає багато чинників: природнокліматичні умови, забезпечення сільгоспвиробників необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, коливання цін на сільгосппродукцію та інше. Тому розвинена система управління аграрними підприємствами є важливим фактором сталого розвитку галузі та забезпечення доходів сільгоспвиробників.

При дослідженні особливостей управління підприємствами Миколаївського регіону здійснено аналіз економічної характеристики підприємств області і проаналізована сучасна діяльність підприємств регіону, де визначили, що Миколаївська область – це високо розвинутий, індустріальний регіон країни і визначається потужною, багатогалузевою промисловістю, який має дуже важливе значення в структурі господарського комплексу України.

Так, сприятливі умови розташування Миколаївської області зумовили формування на її території потужної багатогалузевої промисловості, розвиненого агропромислового комплексу, розгалуженої транспортної мережі, портового господарства та створення значної виробничої, наукової та соціальної інфраструктури. Економічний потенціал регіону становить 211 потужних та понад 2,3 тис. малих промислових підприємств усіх форм власності, понад 600 сільськогосподарських підприємств та 4,3 тис. фермерських господарств. За обсягами валової доданої вартості на душу населення Миколаївська область за розрахунками посідає 10 місце серед 27 адміністративно-територіальних формувань України. Одне з перших та провідних місць область отримує по виробництву продукції суднобудування, газових турбін, глинозему, електроенергії, соняшнику, зерна тощо [3].

Підприємства Миколаївської області є різноманітними як за обсягами, структурою і формою власності так і за рівнем технологій, які використовуються для управління організацією.

Найбільш досконалі технології управління використовують на потужних, високорозвинених підприємствах, таких як СП «НБУЛОН», НПКГ «Зоря-Машпроект», Миколаївські порти, Миколаївський глиноземний завод, ГП «Дельта-Лоцман», «Лакталіс», «Велам», «Сандора» та інші, які є головними бюджетоутворюючими підприємствами Миколаєва і які є основними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності області.

Такі великі підприємства Миколаївської області, як НПКГ «Зоря-Машпроект», «Сандора», Миколаївський глиноземний завод використовують автоматизовані методи управління.

Наприклад, НПКГ «Зоря-Машпроект» вже декілька років використовує автоматизаційний процес формування бюджету постійних витрат великого машинобудівного підприємства на базі ERP-системи ІТ-підприємство. На Миколаївському глиноземному заводі використовується подібний принцип: ІТ-служби виведена в окрему структуру, яка обслуговує ряд глиноземних заводів в Україні.

Так на потужному підприємстві ЗАТ «Сандора» почали впровадження автоматизованих технологій, направлених на поліпшення результативності процесу продажів і розвитку бізнесу – програмного управління маршрутами торгівельних команд (Route Engineering) і логістики (Track Engineering).

Дана система розроблена американською компанією UPS Logistic Group і вже успішно застосовується міжнародними компаніями, такими як Pepsi, Nestle, Procter and Gamble і ін. в багатьох країнах світу.

Програма надає компанії комплекс можливостей для оптимізації процесу продажів і логістики. Таких як: віртуальне моделювання маршрутів торгівельних агентів і логістики з побудовою оптимальних доріг руху, візуальним відображенням торгівельних крапок і маршрутів на карті, визначення часу і тривалості торгівельних візитів, рекомендацій днів і тижнів візитів, наданням детальних інструкцій для експедиторів і багатьом іншим [2].

У Миколаївській області аграрні підприємства мають тенденцію до розвитку і розширюють свою діяльність, збільшуючи об'єми торгівлі, відкривають більш розширене виробництво, поєднують декілька видів діяльності. Отже, при використанні інноваційних технологій як на виробництві так і при управлінні аграрним підприємством конкурентоспроможність організації зростає.

Використання комп'ютерних технологій з кожним днем стає все більш необхідними для управління, незалежно, як для малого бізнесу, для масштабного виробництва так і для аграрних підприємств. Впровадження новітніх заходів для управління аграрними підприємствами повинно здійснюватися з застосуванням комп'ютерної техніки і новітніх програм.

До сучасних технологій планування відноситься програми для управління і планування підприємством, такі як Microsoft Project, Business Studio, 1С Підприємство і т. ін. Об'єктами автоматизованого управління можуть бути як внутрішні процеси (наприклад розвиток аграрного підприємства), так і зовнішні. Технологія автоматизованого планування передбачає розділ всієї організаційної, фінансової та матеріальної відповідальності, а також планової і облікової інформації, що дозволяє контролювати процеси управління і окремо отримувати всі необхідні управлінські звіти. Впровадження мережного планування для управління аграрним підприємством дає можливість достатньо легко перейти до системної схеми управління. Відповідно і процес можна розглядати як багаторазовий повторювальний стандартизований. Тому, в процесі організації відбувається розповсюдження матричних принципів на організацію діяльності підприємства – всі роботи функціональних підрозділів, групуються навколо інтегрованих бізнес-процесів які пронизують організацію.

Слід відмітити, що сучасні аграрні підприємства Миколаївської області не використовують при управлінні автоматизовані системи управління. Деякі питання підвищення якості функціонування аграрних підприємств, особливо пов'язані з раціональним плануванням, прогнозуванням, моделюванням показників їх діяльності і прийняттям на цій основі конструктивних управлінських рішень, не знайшли належного відображення в наукових працях.

Позитивні процеси в управлінні організацією починаються з удосконалення і модернізації управлінських процесів. При використанні сучасних автоматизованих програм планування для управління аграрними підприємствами які забезпечують розуміння, виявлення та використання варіантів можливого розвитку як окремих підрозділів так і всієї організації, взаємозв'язок та залежність кожної ланки системи від будь-яких змін.

Так на прикладі фермерського господарства «Позитрон» розрахована модель мережного планування на базі програми Microsoft Project для планування портфеля замовлень, яка дає можливість не тільки скласти ефективний план, аналізувати його виконання, але і змінювати його в залежності від умов господарювання. Система мережного планування на базі програми Microsoft Project дозволяє установлювати зв'язок між запланованими завданнями та отриманими результатами, більш точно і детально розраховувати план, а також своєчасно виконувати його корегування. Використання мережного планування на аграрному підприємстві сприяє його ефективній діяльності.

Сучасні комп'ютерні програми для управління підприємствами відображають єдність узагальнених понять про виробничі процеси, які використовуються керівниками вищого рівня для управління, і конкретних характеристик цих же процесів, для використання функціональними підрозділами апарату управління при формуванні планових завдань і вказівок виконавцям всіх рівнів, забезпечує багатоваріантність зв'язків між роботами в укрупнених і деталізованих планах, такі зв'язки мають альтернативний характер, забезпечують можливість автоматизації визначення послідовності робіт і зв'язків в деталізованих фрагментах, виключають необхідність постійного використання деталізованої нормативної інформації при проведенні розрахунків по техніко-економічному плануванню.

Управління процесом управління з боку керівника здійснюється шляхом зміни термінів реалізації тих або інших подій, раціоналізацію використання ресурсів.

Так на прикладі роботи фермерського господарства Миколаївської області «Позитрон» їх діяльність представили у програмному продукті Microsoft Project, на якому керівник візуально бачить на якому етапі знаходиться аграрне підприємство по досягненню мети, або роботи відділу, підрозділу, скільки часу залишилось для остаточного виконання, і що необхідно для подальшої ефективної роботи (рис.1).

Існують роботи, які можна починати одночасно, вони залежать тільки від початку місяця, або існує робота яка не може початися доки не завершать попередній етап роботи, тобто для кожного окремого завдання існує зв'язок, і якщо його відобразити за допомогою Microsoft Project Expert, для керівника схема виконання робіт наводиться у більш доступній формі.

Такий підхід є моделюванням управляючих рішень, як для початкових підприємців так і для багатопрофільного бізнесу, як правило керівник не завжди може проконтролювати хід виконання всіх робіт.

Якщо аграрне підприємство поєднує декілька напрямків діяльності в якому працює свій керівник, тоді складається ієрархічна система управління з чітко визначеними кінцевими строками виконання тих чи інших завдань підрозділу. У кожного виду виробництва може бути деякий резерв часу для виконання робіт, із-за того що у мережній моделі завжди існує критичний – максимальний, по довжині, шлях виконання робіт. Це також може давати резерв часу деяким роботам, що є одним з важливих моментів мережного планування – це оптимізація по терміну виконання, по ресурсам, по вартості. Все це приводить до зміни тривалості критичних та підкритичних шляхів. Тому що існують контрольні точки – дати виконання конкретних завдань, які ігнорувати ми не маємо права. Не слід забувати, що продовжується робота як головного підприємства так і його філіалів і керівник повинен мати чітку картину виконання робіт і звітів. Управляючі дії на систему дають можливість, маючи план звітів і результатів

Сучасні комп'ютерні програми є методами планування для управління аграрним підприємством і дають можливість отримати багато альтернативний варіант рішення керівництва, так як від зміни різних даних для оптимізації мережного графіку миттєво змінюється результат, з якого керівник визначить оптимальний розвиток аграрного підприємства.

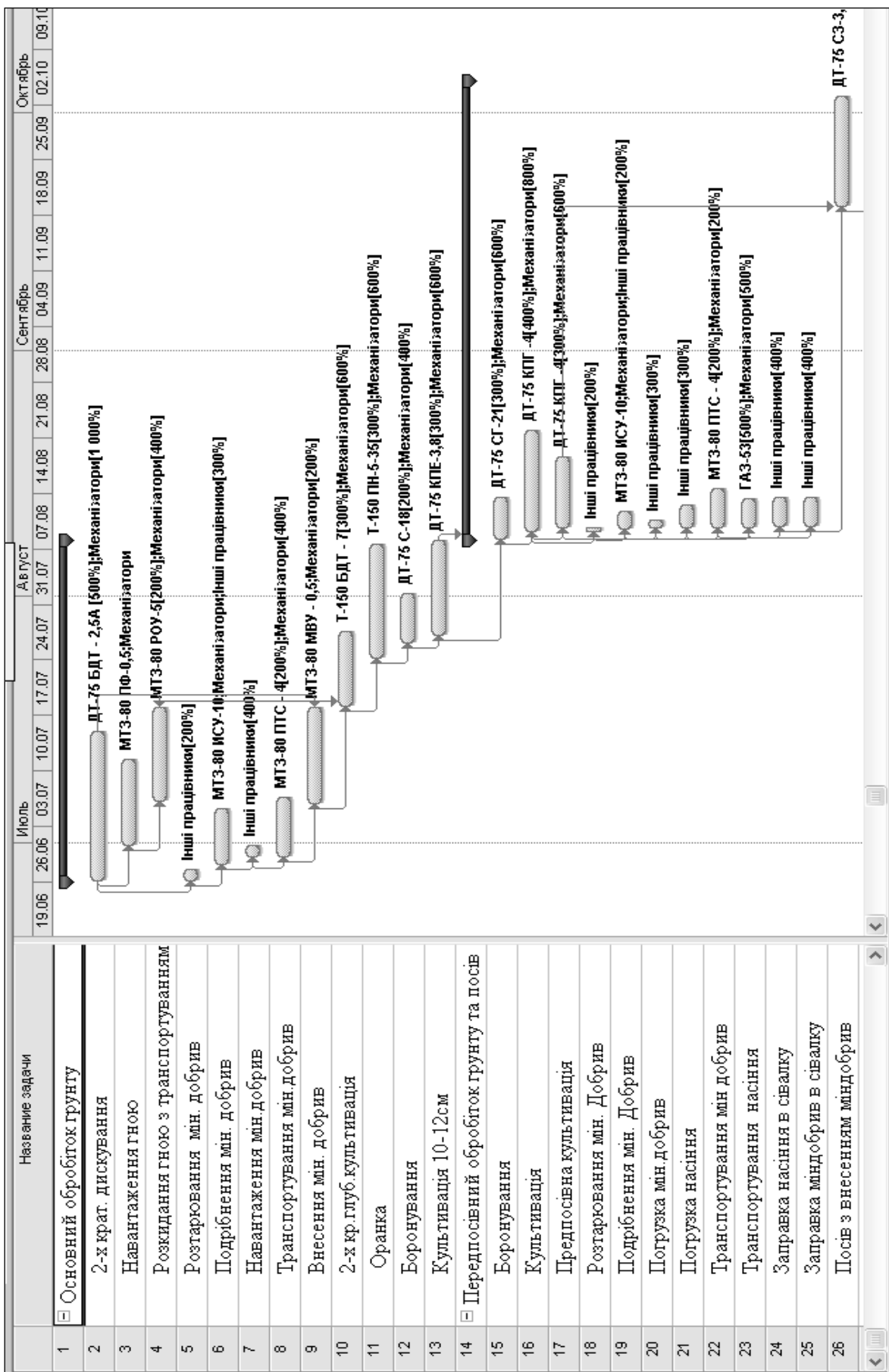

Рис.1. Фрагмент взаємозв'язку між діаграмою Ганта та мережним графіком [1]

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що при використанні сучасних технологій для відображення і планування процесів управління можливий перехід від звичайних методів регламентації управлінської діяльності, що відображають статичку процесів управління, до моделювання динамічної дії апарату управління на виробничий процес і чіткого планування власне управлінської діяльності на всіх рівнях і забезпечення кінцевого результату виконання плану.

Висновки. При аналізі соціально-економічного стану підприємств Миколаївської області та особливості управління їх розвитком, виявили, що підприємства є різноманітними як за обсягами, структурою і формою власності так і за рівнем технологій, які використовуються для управління організацією, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. І що дуже важливо, аграрний сектор має великий потенціал для розвитку більш активної позиції на зовнішньоекономічному ринку сільгосппродукції. Але при сучасному політичному і економічному стані держави основний наголос треба робити на розвитку сучасних технологій як для виробництва, так і для системою управління виробництвом і міжнародною діяльністю.

Найбільш досконалі технології використовують на потужних, високорозвинених підприємствах. Отже, при використанні інноваційних технологій на виробництві і при управлінні аграрним підприємством конкурентоспроможність організації зростає. Сучасні технології з одного боку, допомагають співробітникам підтримувати передбачений регламентом документообіг і вчасно приймати рішення, а з іншої – надає достатню інформацію, щоб керівництво мало можливість ефективно контролювати процес. Тобто планування дає можливість менеджерам діяти більш компетентно і оперативно, забезпечуючи постійний доступ до інформації про стан кожного процесу (наприклад виконання замовлення), а система моніторингу дозволяє тримати ситуацію під контролем, що підвищує якість управління при розробці моделей управління аграрним підприємством.

Анотація

У статті розглянуто проблему використання інноваційних технологій в зовнішньоекономічній діяльності аграрних підприємств та запропоновано напрям її вирішення – розвиток моделей удосконалення системи управління виробництвом. Управління, комп'ютерні технології, інновації, сучасний менеджмент, сільське господарство.

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы использования инновационных технологий в внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий и предложены пути их решения - развитие моделей усовершенствования системы управления производством.

Summary

The article is devoted to the problem of usage innovative technologies in foreign economic activity of agricultural enterprises and the ways of their solutions - developing models to improve production management system.

Список використаної літератури:

1. Воропаев В. И. Управление программами и проектами: модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации» / В. И. Воропаев, Ю. В. Якутин, М. Л. Разу и др. – М.: ИНФРА, – 1999. – 320 с.
2. Гальчинський А.С. Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ.-К.: Знання України, 2002.-56с.

3. Дагаев А. Рычаги инновационного роста //Проблемы теории и практики управления.- 2000.-№5.-С.70-76.
4. Капацина А.І. Автореферат"Організаційно-економічні аспекти управління діяльністю аграрних підприємств на базі використання моделей мережного планування" 08.00.04. - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).С.15-18.
5. Передовые технологии в системе продаж и логистики компании «Сандора» [Електронний ресурс]. Sandora. All rights reserved. 2007. – Режим доступу: <http://sandora.ua/index.php?id=640>.
6. Статистичний щорічник. Міста та райони Миколаївської області 2009. / за ред.. П.Ф. Зацаринського Головне управління статистики у Миколаївській області. – Миколаїв. – 2010. – 511 с.